

בעזרת ה' יתברך

ספר
מגדל נאה

על ימי הפורים
ומגילת אסתר

מאת
נפתלי אהרן וקשטיין

**ינא לאור על ידי
נפתלי אהרן וקשטיין**

*** * ***

רח' ינאי 56/12 אשדוד

*** * ***

טלפון - 08-8679877

נייד - 054-8525682

*** * ***

פקס - 076-5104009

דוא"ל - 0765104905@bezeqint.net

לעזן ובשכילי לשמיא, והיה נראה עליו
 בחוש דברי רבותינו הק' זי"ע, שלמרות שלא
 נזכר בכל מגילת אסתר שם ה', בכל זאת כל
 הספר כולו מלא בשמות הקודש אשר
 מרומזים בין התיבות.

והנה, תיכף ומיד צראש המגילה, מלאנו
 בס"ד רמז נפלא ליסוד נשגב זה,
 שכן, שלושת התיבות הראשונות במגילה,
 "ויהי בימי אחשורוש" (תתקי"ד), עולים
 בגימ' כמנין התיבות "חבמת האמת"
 (תתקי"ד), חושבנא לדין כחושבנא לדין, כלומר,
 שכל המגילה הזאת נכתבה בהסתר גדול,
 וכולה מלאה בסודות גוראים ונפלאים
 כמוצא בספרים הק', והיא מיוסדת כולה על
 חבמת האמת, והוא רמז נחמד ונעים
 בעזרת השי"ת.

* * *

ויהי בימי אחשורוש. הנה, חכמינו ז"ל
 אמרו במסכת מגילה (דף ט"ו ע"ב),
 "רצו גמליאל אומר, מלך הפכפכן היה",
 ופירש רש"י, "מלך הפכפך היה, וחוזר
 בדיבורו", ויש לומר בדרך לחות,
 שחשורוש נהג כמו שכתב רש"י בשם

ויהי בימי אחשורוש הוא אחשורוש
 המולך מהודו ועד כוש שבע
 ועשרים ומאה מדינה. הנה, ידוע
 ומפורסם מה שמלאנו הרבה בדברי חז"ל
 בגמרא ובמדרשים, ש"כל מקום שנאמר
 במגילת אסתר המלך אחשורוש,
 צאחשורוש הכתוב מדבר, וכל מקום שנאמר
 המלך סתם, במלך מלכי המלכים
 הכתוב מדבר" (מדרש רבה), וכיוצא בזה
 דרשו על "כטוב לב המלך ביין", שהוא
 "כטוב לבו של הקב"ה זיינה של תורה"
 (מדרשים), וכך גם על "גדרה שנת המלך"
 דרשו שהוא "שנת מלכו של עולם" (מגילה דף
 ט"ו ע"ב ועוד), ועוד רבים כהנה וכהנה.

ואמרו עליו על זקנינו הגדול הגאון הק'
 המקובל רבי אברהם טבאריק
 מטשכנוב ירושלים בעל "דברי אברהם"
 וש"ס זי"ע, אשר עדות חיה לדיוקתו
 בתורת הסוד היתה אכלו בשעת קריאת
 המגילה ביום הפורים, ועם פתיחת הבעל
 קורא בקריאת המגילה בתיבות "ויהי בימי
 אחשורוש", מיד החל גופו לרעוד ודמעות
 ניגרו מעיניו, ועין בעין ניכר עליו אז כי
 הוא משכיל לרדת לעומק הסודות הנוראים
 הגנוזים במגילה, וכי הוא מטייל בגינתא

(תשס"ז), והוא לשון הפסוק במגילת אסתר "והימים האלה נזכרים ונעשים בכל דור ודור משפחה ומשפחה מדינה ומדינה ועיר ועיר וימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים וזכרם לא יסוף מזרעם" (ט' כ"ח), כלומר, שבני שבט ישכר ידעו והבינו שאחריתם של המן ואחשורוש בוא יבוא, ושלצדקו יבוא הנס בסיעתא לשמיא, ושמאז ואילך יחוגו בישראל את ימי הפורים בין שאר העתים ומועדי זמני השנה.

* * *

איש יהודי היה בשושן הבירה ושמו מרדכי בן יאיר בן שמעי בן קיש איש ימיני (ב' ה'), וכתב רש"י, "איש יהודי, על שם שגלה עם גלות יהודה, ימיני, משבט בנימין", עכ"ל, ובמסכת מגילה (דף י"ג ע"ב) מלאנו פרטים נוספים ביחוסו של מרדכי, וכך אמרו שם, "בשכר לניעות שהיתה זה ברחל זכתה וילא ממנה שאול, ובשכר לניעות שהיה זו בשאול זכה וילא ממנו אסתר", וכתב רש"י, "בתרגום של מגילה, מייחס מרדכי ועושהו עשירי לשאול, ומשאול עד בנימין, וכתב, היא אסתר בת דלוי, ואין לו ראייה אחרת בכתובים שיצאה משאול".

והאמת, שהכתוב עלמו סותר לכאורה את היחוס, שהרי על פי סדר הדורות הנזכר בתרגום של מגילת אסתר הנזכר שם ברש"י, לא היה שמעי בנו של קיש, והיה עוד הרבה דורות ביניהם, עד שאול המלך, והוא זה שהיה בנו של קיש, ועל כן יש מרבתינו הראשונים ז"ל, החולקים על דברי התרגום מכל וכל, וסוברים שמרדכי לא היה מבני בניו של שאול המלך, ושהשם קיש הנזכר בפסוק אין הכוונה לאביו של שאול, ולא רק

חז"ל על הפסוק "ויהי עשו בן ארבעים שנה ויקח אשה" וגו' (בראשית כ"ו ל"ד), וז"ל, "בן ארבעים שנה, עשו היה נמשל לחזיר, שנאמר (תהלים פ) יכרסמנה חזיר מינעו, החזיר הזה כשהוא שוכב, פושט טלפיו, לומר, ראו שאני טהור, כך אלו, גוזלים וחומסים, ומראים עצמם כשרים, כל ארבעים שנה היה עשו כל נשים מתחת יד בעליהן, ומענה אותם, כשהיה בן ארבעים, אמר, אבא בן ארבעים שנה נשא אשה, אף אני בן", עכ"ל.

והנה, משמו של אחשורוש יש לנו ללמוד שאף הוא נהג כן, שכן תיבת "אחשורוש" (תתכ"א), עולה בגימ' כמנין התיבות "איש ישר" (תתכ"א), כחשבונא דדיו כחשבונא דדיו, כלומר, שהיה גם הוא מראה עצמו טהור, ופושט טלפיו ואומר, ראו שאני "איש ישר", והוא רמז נחמד ונעים בעזרת השי"ת.

* * *

ויאמר המלך לחכמים יודעי העתים כי בן דבר המלך לפני כל יודעי דת ודין (א' י"ג), ופירשו במדרש (אסתר כב ד' א'), מי הו', אמר ר' סימון, זה שבטו של ישכר, ה"ד ומבני ישכר יודעי בינה לעתים לדעת מה יעשה ישראל, וכו' וכולם היו מסכימים הלכה על דעתן כהלכה למשה מסיני וכו', לדיק מלכה נחלץ אלו שבטו של ישכר".

והנה, התיבות "לחכמים יודעי העתים" (תשס"ז) עולים בגימ' כמנין התיבות "יבינו לאחריתם" (תשס"ז), והוא לשון הפסוק בפרשת האזינו "לו חכמו ישיבילו זאת יבינו לאחריתם" (דברים ל"ב כ"ט), וכן כמנין התיבות "וימי הפורים האלה לא יעברו"

מתוך הסתירה הנ"ל, אלא גם מתוך עלם הדבר שהכתוב מדלג על יחוס רס ונישא זה של שאול המלך ע"ה.

אלא שיש סוצרים שטעות בלבד היא שנפלה בנוסח המלוי לפנינו בתרגום, ושבאמת יש בתוך סדר הדורות הזו שתי אנשים הנקראים בשם קיש, האחד, זה שהיה אביו של שאול המלך. והנה, אם כי לא מלאנו עד כה נוסחה ישנה כל שהוא שבה נמלא גירסא כזו, אך בכל זאת נראה להביא קצת ראייה שבנוסח של רש"י אכן היה כתוב פעמיים השם קיש, והוא, שהרי לדברי רש"י היה מרדכי "עשירי לשאול", ואילו על פי הגירסא המלויה לפנינו, נמלא שהיה מרדכי "תשיעי לשאול" ולא עשירי.

ברם, מלשון ה"ילקוט שמעוני" לא נראה כן, וזה לשונו (ב' תתנ"ג), "בן קיש, וכי בנו של קיש היה, והלא הרבה דורות היו ביניהם, שכן הוא אומר בן יאיר בן שמעי בן בענא בן מוצא בן אלה בן מפיבושת בן יהונתן בן שאול בן קיש בן אביאל בן צרור בן בכורת בן אפיה בן שחריה בן עזריה בן שוקק בן מיכאל בן אליאל בן עמיהוד בן שפטיה בן פתואל בן פתיון בן מלוך בן ירובעל בן חנניה בן זבדי בן שמריה בן זכריה בן מרימות בן חושם בן שחריה בן אצבעון בן עזריה בן גרא בן בלע בן בנימין בן יעקב, אלא שהקיש על דלתי תפלה ופתחו לו", עכ"ל, וי"ע.

ובך מלאנו גם כן בגמרא (מגילה 77 י"ב ע"ב) "איש יהודי היה בשושן הבירה וגו' איש ימיני, מאי קאמר, אי ליחוסא קאתי, ליחסיה ואזיל עד בנימין, אלא מאי שנא הני, תנא, כולן על שמו נקראו, בן יאיר, בן שהאיר עיניהם של ישראל בתפלתו, בן

שמעי, בן ששמע קל תפלתו, בן קיש, שהקיש על שערי רחמים ונפתחו לו, קרי ליה יהודי, אלמא מיהודה קאתי, וקרי ליה ימיני, אלמא מבנימין קאתי, אמר רב נחמן, מרדכי מוכתר בנימוסו היה, אמר רבא בר בר חנה אמר ר' יהושע בן לוי, אביו מבנימין ואמו מיהודה", עיין פס.

והנה, על פי דעת הגמרא והמדרכים הנ"ל, שמרדכי הצדיק היה באמת מבני בניו של שאול המלך, וסדר היוחסין הוא על פי רשימת הדורות המובא לעיל, אם כן יש לתמוה לכאורה על לשון הכתוב במגילה, ראשית, מדוע העלים הכתוב את יחוסו של מרדכי לשאול המלך, ועוד, לשם מה הוצא שמו של קיש אבי שאול בסדר היוחסין.

ובותב על כך ה"שפת אמת" (פורים תל"ז), וז"ל, "איתא בתרגום שני, שהיה מזרע שאול, ואם כן למה לא יחסו אחר המלך שאול, ומהאי טעמא נד האבן עזרא מדברי חכמים, אבל נראה, שעל ידי שאול חטא, והשאיר מזרע עמלק, לכן לא נזכר שמו בכלל, ואחר כך מלאתי בפירוש הרב שלמה אלקבץ זצ"ל, (ה"ה בעל ה"לכה דודי" ובעל ה"מנות הלוי" על מגילת אסתר), שכתב, שתיקן חטא שאול, ונקרא בן קיש, שמיאל מקום שאול בן קיש, ונראה כוונתו, שכן קיש קאי על מרדכי הקודם, ולפי זה נראה, שיש בו סוד גלגול ועיבור נשמת שאול, וכנ"ל, עכ"ל. והנה, דברים דומים לזה מלאנו גם בספר "שם משמואל", וז"ל, "ענין מרדכי, שהוא תיקן חטא שאול, ואולי בא בו שאול בעצמו, וה' הוא היודע", עכ"ל.

והאמת, שניתן ליישב כל אלו התמיהות בס"ד גם על דרך הפשט,

והוא, שאכן, שמעי באמת לא היה בנו של קיש, ומה שמאלנו שנכתב עליו "בן קיש", היינו, משום שהוא גם הבינוי של המשפחה, וכמו שמאלנו פעמים רבות במקראות, שנקראים על שם אבי האב, כמו לבן בן נחור וכדומה, ונמלא אס כן, שאדרבא, כינוי זה הוא של מרדכי עצמו וכן של אבותיו, והם נקראים כן באמת על שם "שאל בן קיש" עצמו, והוא היה ראש המשפחה, ואף הוא עצמו היה נקרא כן על שם אביו קיש.

ויש ליישב עוד דרך רמז, והוא, שהרי אלל שאל המלך נאמר "הנה הוא נחבא אל הכלים" (שמואל א' י"ב), ועל פי זה יש לומר דרך רמז, שעל כן באמת נחבא ונעלם שמו מסדר היוחסין של בן בנו מרדכי הצדיק ושל נבדתו אסתר המלכה, כי זה היה רטנו ומדתו של שאל המלך, וכמאמר חז"ל המובא לעיל, ש"צניעות היתה בו בשאל", ועל כן הם הם אשר נבחרו לתקן את הגזירה של "הסתר אסתיר פני ביום ההוא", והנה עתה נסתר שמו של ראש המשפחה מסדר היוחסין שלהם בספרם של מרדכי ואסתר, וראה עוד מש"כ להלן במנהג התחפשת פורים].

[ואגב, התיבות "הוא נחבא אל הכלים" (כ"ט) הנ"ל, עולים בגימ' "בני חיי ומזוני", והרי לנו כאן רמז נחמד בס"ד לדברי חז"ל (בבא מציעא דף מ"ב ע"א) "אין הברכה מצויה אלא בדבר הסמוי מן העין שנאמר (דברים כ"ח ח') 'וְלוֹ ה' אֵת אֵת הַבְּרָכָה בְּאִסְמִיךָ וְכוּ', ואין הברכה מצויה אלא בדבר שאין העין שולטת בו"].

* * *

איש יהודי היה בשושן הבירה ושמו מרדכי בן יאיר בן שמעי בן

קיש איש ימיני (ב' ה'), ודרשו חכמינו ז"ל (מגילה דף י"ג ע"ב) "אמר רב נחמן, מרדכי מוכתר בנימוסו היה", ופירש רש"י, "מוכתר בנימוסו היה, בשמות נאים, נימוס, שם, כלשון יון".

והנה, פירוש נפלא ביותר מאלנו בדברי הרה"ק בעל ה"בן איש חי" זי"ע בספרו "בן איש חיל" (חלק א', שנת זכור, דרוש ג'), "ולו הפעוט נראה לומר, מה שאמרו מוכתר בנימוסו, היינו, שהיו לו פיאות גדולים, כי הפיאות הם סימנים ועדים על היהדות וכו', והוא היה מתעטר ומתפאר בהם, שהיה מניח פיאות עבים וגדולים שנראים מרחוק וכו', אף על פי שהיה קרוב למלכות, וישב בשער המלך עם שרי המלך וכו', ואפילו אס ישב בין משה שרים, ניכר שהוא יהודי וכו', ראו במה חביבים הם הפיאות שהם עדים וסימנים של היהדות, אשר מרדכי הצדיק עם היותו שר גדול, וישב בשער המלך עם כל שרי המלכות אשר אין להם פיאות כלל, הוא היה מתכוון להיות לו פיאות עבים וגסים להתפאר בהם וכו'".

ומעשה היה ששר אחד גדול של ישמעאלים וכו', פעם אחת היה מהלך במדבר עם חילו, ופגע בסיעה אחת של פלשתים הערלים, אנשים ונשים שהיו צורחים ממקום למקום, והיו ביניהם יהודי אחד, וכשראו את השר הולך וצא לפניו, אחזתם רעדה, והיהודי נשמט מתוכם, וירץ ויצא לפני השר, ותפס הפיאות שלו בשתי ידיו, והיה קורא בקול גדול דברים אלו, כלשון ערבי, שוף יא סידי אנא יהודי והאדולה שהודי, לאמור, ראה אדוני, אני יהודי, והללו עדי, ויאחק השר, כי ערבו לו דברים אלו שדבר עם על המשקל, ויגזור, לתלות לו בפיאות

שלו שני גזמי זהב אשר לקחו מן השלל, ויען היהודי ויאמר, אדוני, העדים שלי הם שני גיבורים חזקים ובריאיים, אשר המה יכולים לשאת גם שני כמידים של זהב, ויצו לתלות בפיאות שלו גם שני צמידים גדולים של זהב שלקחו מן השלל.

הלא תראו כי יפה כיון אותו היהודי לקרוא את הפיאות שלו בשם עדים, אשר הם מעידים עליו שהוא איש יהודי, וגם עשו את שלהם, ומלבד שהלילוהו מן המות, עוד עטרו אותו בזמרים וכמידים של זהב, שהולילו גם אליו חלק מן השלל, על כן כמה וכמה כריכים אתם להיזהר בשני עדים נאמנים אלו, העומדים אחד מימין ואחד משמאל, המעטרים אתכם בעטרה של היהדות, ואין אני מעמיס עליכם לעשות לכם פיאות עבים וארוכים כמו מנהג אחינו האשכנזים הי"ו, ורק אבקש שיהיה בהם שיעור הניכר לעיני הכל, ולא יהיו בעשבים הקטנים העומדים על פתח הקרקע אשר רק רישומן ניכר, דאלו פסולים לעדות הם, כדון קטן שפסול לעדות, כי רק הגדולים נאמנים להעיד בגודלן, עד כאן דברי פי חכם חן בלשונו הזהב, ושפתים יסק.

והנה, דבריו של רב נחמן הנזכרים, שמרדכי היה מוכתר בנימוסו, באים על מנת לתרץ קושיית הגמרא שם על הפסוק "איש יהודי היה בשושן הצירה וגו' איש ימיני", והגמרא תמהה שם על הסתירה שבפסוק, "קרי ליה יהודי, אלמא מיהודה קאתי, וקרי ליה ימיני, אלמא מבנימין קאתי", ועל כך מלאנו שני תירוטים בגמרא. הא', תירוטו של רב נחמן, "מרדכי מוכתר בנימוסו היה". והתירוץ הב', הבא אחריו, תירוטו של רבה בר בר חנה בשם ר' יהושע בן לוי, "אביו מבנימין ואמו מיהודה".

ולוא דמסתפינא, נראה לבאר בדרך חדש בס"ד, שבאמת שניהם נתכוונו לדבר אחד, ושניהם אינם אלא תירוץ אחד בלבד, ודברי רבה בר בר חנה אינם באים כי אם לבאר ולהוסיף ביאור לדבריו של רב נחמן, להיטו, שמוכתר בנימוסו היה, כלומר שהיה נחשב למיוחס משני הצדדים, והיה מוכתר ביחוסו המפורא בעצרת זקנים ובכתר היוחסין של שני הצדדים גם יחד, ואל תתמה על הדבר הזה כיצד ניתן לפרש "מוכתר בנימוסו" שהכוונה היא "מוכתר ביחוסו", שהרי כן כתב רש"י ז"ל, שתיבת "נימוס" היינו "שם" בלשון יווני, והוא מפרש, שהיה "מוכתר בשמות נאים", ועל כן ניתן להעמיס על דבריו כוונה נוספת, שהיה מרדכי מוכתר בשמות אבותיו ונתייחס בהם.

ובדרך זה, יהיה מותאם ביותר הלשון "מוכתר", שהרי היוחסין משמשים לו לאדם לכתר מלוכה ולנוזר ועטרה, וכמאמר החכם מכל אדם, "עצרת זקנים בני בנים ותפארת בנים אבותם" (משלי י"ז ו'), ולרשן חז"ל (בראשית רבה ס"ג), "האבות עטרה לבנים, והבנים עטרה לאבות, האבות עטרה לבנים, שנאמר ותפארת בני אבותם, והבנים עטרה לאבות, לכתוב עטרת זקנים בני בנים".

ברם, כל זה היה לעצמו, והיה מלמד את יחוסו הרם לו ולבני ביתו בלבד, אך לא להתפאר בהם כלפי חוץ, ומעתה מיושב היטב תירוץ הגמרא, שלמרות שמרדכי כתב את יחוסו הרם במגילה, "איש יהודי", כלומר, ש"מיהודה קאתי", ו"איש ימיני", כלומר, ש"מבנימין קאתי", אך בכל זאת כתב זאת רק ברמז, ואף את שמו של ראש משפחתו, שאול המלך עצמו, הסתיר ולא כתב במגילה.

שהשתחוו לצלם בימי נבוכדנצר, ושנהגו מסעודת אחשורוש".

ובך אמרו בגמרא (מגילה דף י"ב ע"א), "שאלו תלמידיו את רבי שמעון בר יוחאי, מפני מה נתחייבו שונאיהן של ישראל שבאותו הדור כליה, אמר להם אמרו אחס, אמרו לו מפני שנהגו מסעודתו של אותו רשע, אם כן, שבשואן יהרגו, שבכל העולם כולו אל יהרגו, אמרו לו, אמור אחס, אמר להם, מפני שהשתחוו לצלם".

ובר ביארנו למעלה (במאמרים לשבת זכור), שזהו מה שאמרו בגמרא (חולין דף קל"ט ע"ב), "אמרי ליה פפונאי לרב מתנה וכו', אסתר מן התורה מנין, ואנכי הסתר אסתיר" (דברים ל"א י"ח), ופירש רש"י, "מנין למעשה אסתר, הסתר אסתיר, בימי אסתר יהיה הסתר פנים, ומלאוהו לרות רבות ורעות", ואכן, בהמשך הפסוק הנ"ל נאמר, "ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא על כל הרעה אשר עשה בי פנה אל אלהים אחרים", דהיינו, שהרעה אשר עשו ישראל בעת ההיא, היה מה שפנו אל אלהים אחרים, והוא כלשון הפסוק הנ"ל, ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא על כל הרעה אשר עשה בי פנה אל אלהים אחרים, ולאחר ששבו בתשובה שלימה כראוי, נתבטל העונש של הסתר אסתיר פני ביום ההוא, ונתהפך הכל לטובה ולזכרה, וכבר כתבנו (ט"ז), שיתכן לרמז מכאן כמה שנהגו ישראל קדושים להסתיר את הפנים ביום הפורים ולהכבות ככך את שמחת היום בהלכתם מהסתר הפנים ח"ו.

ברם, יש להוסיף ולפרש בדרך רמז את מאמר הכתוב "ומרדכי ידע את כל געשה", על פי שאמרו חכמינו ז"ל במדרש על הפסוק "וישמע יתרו", שאמר

וראיה מהימנא לביאורינו, מלאנו בס"ד בספר הנפלא "יוסף לקח" על מגילת אסתר מאת רבי אליעזר אשכנזי מקראקא בעל "מעשי השם", והוא מיישב את תמיהת המפרשים הנ"ל, מדוע לא נזכר שמו של שאול המלך בפירוט יחוסו של מרדכי הצדיק, והוא מבאר, שלא לנהל מלכתי לפרסם יחוס משפחתו המפוארת וחשיבותו בספרו שכתב הוא עצמו, "כי לא יאות לאיש בעצמו לספר בשבחי עצמו ובהשיבותו", ועל כן לא פרסם בתיבות מפורשות שהיה מבני שאול המלך, כי אם ברמז בלבד, עד כאן דברי פי חכם חן, ושפתים יסק משיב דברים נכוחים.

* * *

ומרדכי ידע את כל אשר נעשה ויקרע מרדכי את בגדיו וילבש שק ואפר ויצא בתוך העיר ויזעק זעקה גדלה ומרה (ד' א'). ומהיכן ידע זאת מרדכי, מפורש בתרגום, "ומרדכי ידע על ידא דאליהו כהנא רבא", וברש"י מפרש כדברי חז"ל, "ומרדכי ידע, בעל החלום אמר לו". ואגב, יש לרמז את דברי שניהם בתיבת "ידע" גופא, שכן, תיבת "ידע" (פ"ד) עולה בגימ' כמנין "חלום" (פ"ד), וכן כמנין הגימ' של התיבות "זה היה אליהו" (פ"ד).

והנה, גם צמחות הידיעה של "כל אשר נעשה", מלאנו בזה דברים מפורשים, הן בתרגום הנ"ל, והן ברש"י פ"ט, וז"ל התרגום, "ומרדכי ידע על ידא דאליהו בהנא רבא, ית כל מה דאתעבד בשמי מרומא, ומה דאתחייבו עמא בית ישראל וגו', על עיסק דאתהניאו מן סעודתיה דאחשורוש רשיעא", וכן כתב רש"י, וז"ל, "ומרדכי ידע, בעל החלום אמר לו, שהסכימו העליונים לכך, לפי

"מתגיירים", ומדוע לא נכתב גם כאן באותו מטבע לשון, "עליהם ועל זרעם ועל כל המתגיירים".

ועוד יש לדייק בלשון הפסוק "ועל כל הגלויים עליהם", שלכאורה מדויק יותר לכתוב "אליהם", בל"ו, ולא "עליהם", בע"ו, כי על המתלווים אל האדם מתאים יותר הלשון "גלויים אליהם". ועוד יש לשאול, מדוע על תיבת "מתגיירים" מפרש רש"י "מתגיירים", דהיינו, שהם מתגיירים עתה, ואילו על התיבות "הגלויים עליהם" מפרש רש"י "גרים העתידים להתגייר".

ואגב כך יש לדייק עוד בנוסח התפילה המיוחדת לימי הפורים, "בימי מרדכי ואסתר בשושן הבירה כשעמד עליהם המן הרשע", ולכאורה יש לדייק, וכי המן עמד רק על מרדכי ואסתר בלבד, והרי עמד על כל היהודים כולם, ואם כן היו לריכז לומר "בשעמד המן הרשע על עמך ישראל", וכמו הנוסח של ימי החנוכה, "בשעמדה מלכות יון הרשעה על עמך ישראל".

ונראה לפרש בדרך רמז, על פי שדרש במסכת מגילה (דף י"ט ע"ב) על הפסוק שצפרקת עקב (דברים ט' י') "ועליהם ככל הדברים אשר דבר ה' עמכם בהר", ואמרו, "מלמד שהראהו הקב"ה למושה דקדוקי תורה, ודקדוקי סופרים, ומה שהסופרים עתידין לחדש, ומאי ניהו מקרא מגילה", ונמצא אם כן, שתיבת עליהם רומז על מגילת אסתר.

ומעתה, על פי זה, יש לפרש את הפסוק שלפנינו, "קיימו וקבלו היהודים עליהם ועל זרעם ועל כל הגלויים עליהם", דהיינו, שקבלו היהודים

להם הקב"ה לישראל, "שני בוסות מזנתם בסיני, נעשה ונשמע, שברתם נעשה, הזהרו בנשמע", ויש לפרש, שאחר שקלקלו את ה"נעשה", נתן להם הקב"ה עלה כילד לשמר את ה"נשמע", והוא, על ידי מדת ה"זהירות", שמקורה בלימוד מקורות וגדרי ההלכות שצתורה שצכתה, והוא התורה שבעל פה, וכמו שציאר ה"מסילת ישרים" (פרק ה', בציור מפסידי הזהירות), את מאמרו של התנא רבי פינחס בן יאיר זי"ע, "תורה מציאה לידי זהירות" (עבודה זרה דף ק"ז ע"ב), משום שזולת ידיעת התורה לא יגיע לעולם אל הזהירות.

ולבן, עתה בימי הפורים, קיבלו עליהם בני ישראל מחדש את התורה שבעל פה, ובכך יוכלו להיזהר מעתה שלא לקלקל את ה"נשמע", ובכך גם תיקנו בני ישראל את ה"נעשה". וזהו, "ומרדכי ידע את כל אשר נעשה", היינו, שהוא ידע וראה מה שקלקלו את ה"נעשה", והרי כבר ביארנו למעלה (במאמרים לימי הפורים) שאכן בני ישראל קיבלו מחדש את התורה שבעל פה בימי אחשורוש, וכפי שרמזנו שם בפסוק שנאמר במגילת אסתר, "ונשמע פתגם המלך אשר יעשה", עיין שם.

* * *

קיימו וקבלו היהודים עליהם ועל זרעם ועל כל הגלויים עליהם ולא יעבור להיות עושים את שני הימים האלה בכתבם ובזמנם בכל שנה ושנה (ט' כ"ז), ופירש רש"י, "הגלויים עליהם, גרים העתידים להתגייר", ולכאורה יש לדייק, מדוע שינה הכתוב מלשון הכתוב קודם לכן על הגרים, "ורבים מעמי הארץ מתגיירים" כי נפל פחד היהודים עליהם" (ח' י"ז), ועל תיבת "מתגיירים" מפרש שם רש"י

על עולם לקיים את ימי הפורים ומגילת אסתר אשר מרומז בתיבת "עליהם", על פי הכתוב הנ"ל, "ועליהם ככל הדברים". וכך גם מלאנו בפסוקים הקודמים (ט' כ"א), "לקיים עליהם להיות עושים את יום ארבעה עשר לחודש אדר ואת יום חמשה עשר בו בכל שנה ושנה", והוא כנ"ל. וכך גם מלאנו בפסוקים שלאחריהם (ט' כ"א), "לקיים את ימי הפורים האלה בזמניהם כאשר קיים עליהם מרדכי היהודי ואסתר המלכה" וגו', וגם כאן בא הרמז כנ"ל.

והנה, גם כל אותם הגרים האמיתיים אשר עתידים להתגייר לעתיד, גם הם יקבלו על עצמם את קיום כל הדברים הנ"ל המרומזים בתיבת "עליהם", והוא מה שנאמר, "ועל כל הנלוים עליהם", ואילו על אותם ה"מתייהדים" עתה מחמת פחד היהודים כלכל, עליהם כבר נאמר מקודם לכן שקבלו על עצמם צעת שנתגיירו, לקיים את כל התורה כולה, וגם את כל מצוות ימי הפורים, ועל כן נאמר גם שם תיבת "עליהם", וכמו שנאמר "ורבים מעמי הארץ מתייהדים כי נפל פחד היהודים עליהם". וכך מלאנו גם בפסוקים שלאחר מכן (ט' ג'), "וכל שרי המדינות וגו' מנשאים את היהודים כי נפל פחד מרדכי עליהם", והוא כנ"ל.

ודבר זה נרמז גם במה שאומרים בתיבת ימי הפורים, "בימי מרדכי ואסתר, בשעמד" הקצ"ה להעניק להם לישראל את מגילת אסתר ואת ימי הפורים ומלוותיה, אשר כל אלו רמוזים בתיבת "עליהם" וכנ"ל, וכל זה בא על ידי גלגול הנס במפלתו של "המון הרשע", והוא רמז נפלא, הפלא ופלא, בס"ד.

כי מרדכי היהודי משנה למלך אחשורוש וגדול ליהודים ורצוי לרוב אחיו דורש טוב לעמו ודובר שלום לבל זרעו (י' ג'). הנה, מלאנו ביאור נפלא מאת הרה"ק בעל החידושי הרי"ם מגור זי"ע, ומקורו טהור בהערות "ישרש שלמה" (מאת הגאון רבי יעקב שלמה הלוי קליינבוים אב"ד דק"ק סאבטא) לספר "שמע שלמה" (מאת הרה"ק רבי שלמה הלוי מקארלין הי"ד זי"ע), וזה לשונו שם, "אלמנה נא פה, מה ששמעתי מהרה"ח רבי זיסמאן ע"ה לאנבארט מסאקילוב, בשם הגאון הקדוש בעל חידושי הרי"ם ז"ל, טעם שנקרא 'תורה שבעל פה', ולא 'תורה שבפה', כענין 'תורה שבכתב'.

ואכן, יובן בהקדם מה שאמרו רז"ל (מדרש רבא בראשית ע"א), הטעם ששמו של 'בנימין' היה מפותח על אבן 'ישפה', ונכחו שנאמר, והטור הרביעי תרשיש ושהם וישפה (שמות ל"ט י"ג), כי חשב מחשבות אם יגלה לאביו מכירתו של יוסף אם לא, ונתגבר, והיה מעלול לרוחו, ולא גילה, ונקרא 'ישפה', שני מלות, 'יש פה', וזה יורה מעלתו, שהיה לו פה, ושתק ולא גילה, ובלשון המדרש, "בנימין, ישפה, יש פה, יודע היה במכירתו של יוסף, ואינו מגיד", ולכאורה הדבר מוקשה, שיותר היה נאה לו השם 'אין פה', אולם, הלל נראה, אם יש לאדם איזה חפץ, והוא שלו ממש, אזי יש לו רשות לעשות עם החפץ כרצונו, מה שאין כן אם החפץ אינו שלו ממש, אין ביכולתו לעשות עם החפץ כרצונו, כי אינו בעל החפץ, והחפץ אינו ברשותו.

ובך הוא האדם, אם הוא מדבר דברים שאינם ראויים לדבר, שהם נגד רצון התורה הק' והשכל הטוב, צודלחי אחר כך מתחרט על זה, נמלא, שפיו אינו שלו

לרוב אחיו דורש טוב לעמו ודובר שלום לבל זרעו (י' ג'), הנה, ארבעת התיבות "מרדכי היהודי משנה למלך", עולים בגימ' (תתכ"ט) כמנין התיבות של הפסוק שנאמר על יום הביפורים (ויקרא ט"ז ל'), "בי ביום הזה יכפר עליכם לטהר" (תתכ"ט), והוא רמז למה שאמרו רבותינו הק', שמעלתם של ימי הפורים גדולה ביותר, עד שאמרו עליהם שמעלתם יתירה ממעלת יום הביפורים. וכעין זה מלאנו בספר הזוהר הק', שמשמעות השם של פורים, הוא על שם יום הכפורים. ומכאן דקשו לדיקי הדורות, על "יום ביפור", שהוא "ב' פורים", דהיינו, "במו פורים", וסגולה מעלתו של "יום הפורים", שהרי "יום הביפורים" נקרא על שמו, וכאמור.

זאת ועוד, ארבעת התיבות, "מרדכי היהודי משנה למלך" (תתכ"ט), עולים בגימ' כמו התיבות "תשועה גדולה" (תתכ"ט), והוא מלשון הפסוק (דברי הימים א' י"א י"ד), "ויושע ה' תשועה גדולה", ומלכד מה שהוא רומז כפשוטו, שעל ידי מרדכי נעשתה לישראל צעת ההיא "תשועה גדולה", אבל יש כאן רמז נוסף גם על יום הביפורים, וכנ"ל, שהרי על הפסוק צתהלים (כ"ז א') "לדוד ה' אורי וישעי" דקשו חכמינו ז"ל שתיבת "וישעי" מכוון על יום הביפורים, ולאמרו (ויקרא רבה כ"א ד', מדג שחר טוב על תהלים, ועוד), "אורי, צלאש השנה, וישעי, ביום הכפורים", ופירשו, שהקצ"ה יושיע אותנו וימחל לנו על כל עוונותינו, והוא כנ"ל, שכך הוא גם כן בימי הפורים.

* * *

אמרו חז"ל, המבזה את המועדות, אף על פי שיש בידו תורה ומעשים טובים, אין לו חלק לעולם הבא, והוא

ואינו ברשותו, רק בפה הוא מדבר, והוא אין לעתו נוחה מזה, ואין הוא בעל הפה, ומענתה, שפיר נקרא אבנו של בנימין צסם 'ישפה', שהיה לו צלמת "פה", כי הוא היה שליט על הפה, מה שאין כן אם היה מספר, וזה היה שלא על פי התורה הק' והסכל הטוב, לא היה לו פה, ומזה הטעם נקרא 'תורה שבעל פה', להורות לנו, שחבמי ישראל, מוסרי ומעתיקי התורה שבעל פה, היו בעלים על הפה", עד כאן דברי פי חכם חן, וספתים יסק.

ויש להוסיף רמז נפלא צס"ד על פי דברי קדשו, שהרי, ספר היסוד של התורה שבעל פה, הוא ספר המשנה, והוא חיבורו של רבי יהודה הנשיא, שהיה אף הוא מיוחס מצד אבותיו לשבט בנימין ומלך אחת האמהות במשפחת אבותיו היה מיוחס למלכי ישראל משבט יהודה, כמו מרדכי הצדיק ממנו, שעליו אמרו חז"ל שהיה אביו מבנימין ואמו מיהודה, וכנ"ל, וכסם שמרדכי הצדיק היה משנה למלך, כך גם רבי יהודה הנשיא העניק לחיבורו את השם "משנה", ואשר מבואר על כך בדברי רבותינו הראשונים ז"ל, שנקרא כן זהותו כמו "משנה למלך" אל "התורה שבכתב", והנה, תיבת "משנה" (ש"ה) עולה בגימ' כמו תיבת "ישפה" (ש"ה), חושבנא דדין כחושבנא דדין, לאמור, שהן מרדכי הצדיק, והן רבי יהודה הנשיא, כמו כל חבמי ישראל מעתיקי התורה שבעל פה, כולם כאחד יחד זכו למה שזכו, על ידי שהיה להם פה, כלומר, שהיו בעלים על פיהם, והיו צנחי "ישפה", וכנ"ל.

* * *

כי מרדכי היהודי משנה למלך אחשורוש וגדול ליהודים ורצוי

מאמרו של רבי אליעזר המודעי במסכת אבות (פ"ג מ"א) ובמסכת סנהדרין (דף ט"ט ע"א), ועוד אמרו, כל המבזה את המועדות, כאילו עובד עבודה זרה, והוא מאמרו של רבי ששת משום רבי אלעזר בן עזריה במסכת פסחים (דף ק"ח ע"א) ובמסכת מכות (דף כ"ג ע"א), ופירשו רוב הראשונים, שהכוונה היא לעושה מלאכה בחול המועד, אולם לדעת הרמב"ם ז"ל (הלכות יום טוב פ"ו הט"ז), הכוונה על המחלל את היום טוב עצמו רח"ל, וכן משמע במאירי.

ומרגלא צפי הרה"ק בעל אמרי אמת מגור זי"ע לפרש בדרך רמיזא

לחמתא, (שבת חוהמ"פ תרל"א ותרל"ג, סוכות תרל"ה, חלק הליקוט, ועוד), שהכוונה בתיבת המבזה, היינו, על דרך מה שמלאנו בפסוק אלל שאלו המלך (שמואל א' י' כ"ז), ובני בליעל אמרו מה יושיענו זה ויבזהו ולא הביאו לו מנחה ויהי במחריש, כאשר משם למדנו את מהותו ותכונתו של המבזה, היינו, שהוא בז לו בכך שאינו מאמין שהוא יכול להשיע אותו, ומכאן, שמי שאינו מאמין בכוחם של המועדים ושהוא יכול להיושע על ידיהם, הרי הוא בכלל המבזה את המועדות, עד כאן דברי פי חכם חן, ושפתים יסק.

ובדרך רמז יס להסלים על פי דברי השפת אמת את פירושן של בנו האמרי אמת בפסוק הנ"ל גופו, ואשר עליו נשא את מאמרו הבהיר, והוא, בלשון הפסוק הנאמר אלל שאלו המלך, ובני בליעל אמרו מה יושיענו זה ויבזהו ולא הביאו לו מנחה ויהי במחריש, להינינו, שהאומר מה יושיענו זה הרי הוא מבזה את הדבר, והנה יס להוסיף עליו מה שמלאנו שם דברים נוספים במהות הביזוי שבזו בני בליעל את שאלו, שהרי מלבד מה שאמרו עליו מה יושיענו זה, עוד זאת הוסיפו על כל דבר פשע, ולא הביאו לו מנחה ומתנה, ואם כן יס לנו רמז נוסף בנידון שלפנינו, ומעתה אנו יודעים מי הם אותם שנאמר עליהם שהם מבזים את המועדות, אלו בני אדם שלא מילאו את ימי המועדות בתלמוד תורה ובמעשים טובים, שזו היא המנחה שאנו מעניקים להקב"ה במועדו, ולא עוד, אלא שעל כך מלאנו שאלו המלך היה במחריש, והרי לנו גם כאן רמז נוסף בנידון לידן, והוא, שהנהוג כן, שאינו מביא מנחה לחג, הרי המועד עצמו יהיה לו במחריש, ולא יועיל לו מאומה לאדם זה, ולא יהיה צעדו חוסן ישועות, וכנ"ל.

והנה, לגבי יום הכיפורים מלאנו דברים דומים להפליא, שהרי כך אמרו בירושלמי (יומא פ"ח ה"ז ושבעות פ"א ה"ו), האומר אין יום הכיפורים מכפר, אין יום הכיפורים מכפר לו על כורחו, וכעין זה גם בצבלי במסכת כריתות (דף ז' ע"א), ועל פי זה פסק הרמב"ם (הלכות שגגות פ"ג ה"י), אין יום הכיפורים ולא החטאת ולא האשם מכפרים, אלא על השבים המאמינים בכפרתם, אבל המזעזע בהם אינם מכפרים לו, וכעין זה פסק גם הרמ"א (או"ח סימן תר"ז ס"ז), יום הכיפורים אינו מכפר אלא על השבים

והנה, באחד המקומות שהאמרי אמת מביא את הרעיון הנפלא הזה (פסח תרפ"ד), הוא מוסיף לזה רעיון דומה, דבר נאה ומתקבל, שם אביו הרה"ק בעל שפת אמת מגור זי"ע (חטובה תרנ"ב), צדיאור נפלא בדרך רמז על הפסוק (ישעי ל"ג ו') והיה אמונת עתיד חוסן ישועות חבמת ודעת יראת ה' היא אוצרו, ופירש, שכפי מה שהאדם מאמין בכוחם של העתים ומועדי השנה, כך יוכל המועד להיות לו באמת לחוסן ישועות עבורו, עד כאן דברי פי חכם חן, ושפתים יסק.

משמעות השם של פורים, שהוא על שמו של יום הכפורים.

ואכן, כך אמרו חכמינו ז"ל על מעלתם העלומה של הימים הללו, שימי הפורים ומגילת אסתר אינם בטלים לעולם, ועוד אמרו חכמים (ילקוט שמעוני משלי רמז תתקמ"ד ומדק"ש משלי ט'), שכל המועדים עתידים להתבטל וימי הפורים אינם בטלים לעולם, וכדבר הזה מלאנו בירושלמי (מגילה פ"א ה"ה), וכך נפסק גם ברמב"ם (סוף הלכות מגילה), שכל ספרי הנביאים וכתובים עתידים להתבטל לימות המשיח, חוץ ממגילת אסתר שהיא קיימת כחמשה חומשי תורה וכהלכות של תורה שבעל פה, שאינם בטלים לעולם, (ועיין עוד בשו"ת הרשב"א ח"א ס"ג).

ונמצינו למדים מעתה, שיש עלינו חובה כפולה ומכופלת להאמין בזכותם ובמעלתם של ימי הפורים, ולהביא בהם מנחה, דהיינו, למלאת אותם בתורה ובמעשים טובים, ולידע שיש בהם כוח להושיע אותנו, ולהיות לנו לחוסן ישועות, ואם לאו, אזי צאמת לא נוכל לקבל כל תועלת מהימים הקדושים והנשגבים הללו, והם יהיו לנו במחריש ח"ו, וכנ"ל.

* * *

חבמינו ז"ל למדו צמסכת שבת (ף פ"ח ע"ב) מן הפסוק ויתיצבו בתחתית החר, מלמד שפנה הקב"ה עליהם את ההר כגיגית, ואמר להם, אם אתם מקבלים התורה, מוטב, ואם לאו, אם תהא קבורתכם, ועוד אמרו שם, אף על פי כן, הדור קבלוה בימי אחשורוש, לכתוב, קיימו וקבלו היהודים, קיימו מה שקיבלו כבר, וצמסכת שבעות (ף ל"ט ע"א) אמרו,

המאמינים בכפרתו, אבל המצטט צו ומחשב בלבו מה מועיל לי יום כיפור זה, אינו מכפר לו, ומעתה, הנה לנו רואים כאן את שני הפירושים של האב ובנו שראו את החידוש, הלוא המה רבותינו הקדושים השפת אמת והאמרי אמת זי"ע, שהרי, השבים המאמינים בכפרתם, הוא כנגד והיה אמונת עתיד, והאומר מה מועיל לי יום כיפור זה, הרי הוא כנגד מה שאמרו על שאלו מה יושיענו זה.

ובעתה הרווחנו דבר נוסף, שהרי אם אמנם דברים אלו שאמרו על המבזה את המועדות אמורים על מועדי השנה ועל חולו של מועד, ברם, מאן יימר לן שהוא נכון וקיים גם על מועדים וימים מסוגלים אחרים אשר הם מועדים של חול ממש, כמו, ימי הפורים, יומי דחנוכה, ראשי חדשים, ט"ו בשבט, ודומיהם, אולם מאחר שמלאנו כן על יום הכיפורים דברים מפורקים בהלכה, אם כן יודעים אנו לכל הפחות מעתה שהם נאמרים גם על ימי הפורים, ומעתה נוכל לומר שאכן מלאנו לו מקור לקיומו של דבר זה גם על ימים אלו שאסור לבזותם, ושהיימים להאמין בהם וזכוחם המופלא, להיותם חוסן ישועות, שכן, כלל הוא בדינו, שמעלתם של ימי הפורים גדולה ביותר, עד שאמרו עליהם שמעלתם יתירה ממעלת יום הכיפורים, ואם כי דברים מופלאים אלו אינן לנו בהם הבנה והשגה, אולם כך מובא על כל פנים בספרי רבותינו הקדושים זי"ע, ועוד אמרו על כך, שדבר זה מונח צמסמעות השם יום הכפורים, כלומר, שיום קדוש ונשגב זה של יום כיפור הוא ב'פורים, דהיינו כמו פורים, ומכאן, שגדולה מעלת יום הפורים, שהרי יום הכיפורים נקרא על שמו. והוא כעין מה שמלאנו בספר הזוהר הק', שזה הוא

שעיקרה של קבלה מחודשת זו היתה על מגילת אסתר, וכפי ששנינו שם, אין לי אלא מצוה שקיבלו עליהם מהר סיני, מצוה העתידות להתחדש, כגון מקרא מגילה, מנין, תלמוד לומר קיימו וקבלו, קיימו מה שקבלו כבר, ע"כ.

והמפרשים נתקשו מדוע הוזקרו לכפיה זו, וביארו, שהכפיה היתה על התורה שבעל פה, שכן, מה שאמרו געשה ונשמע מתוך שמחה ורצון, היה רק על התורה שבכתב, וכמו שאמרו במדרש תנחומא (פרשת נח ג'), שלא כרת הקב"ה ברית עם ישראל אלא על התורה שבעל פה, שנאמר כי על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית, ועליה כפה הקב"ה את ההר על ישראל, שכל מי שאוהב עושר ותענוג אינו יכול ללמוד תורה שבעל פה, ועל פי דבריהם נמלא, שמה שהיה בימי אחשורוש קבלת התורה מחדש, היינו, קבלת התורה שבעל פה, וכמו שפירש רש"י שם, הדך קבלוה, מאהבת הנם.

והגדה כבר כתבו חכמי האמת (ראה בפרי צדיק בכמה מקומות בשם האר"י הק' וחכמי הסוד), על משה רבינו ואהרן הכהן שהם צבחי תורה שצכתו ותורה שבעל פה, והתורה שבעל פה הוא מכוחו של אהרן הכהן, וכמו שנאמר (מלאכי ב' ז') כי שפתי בהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפייהו, ומעתה, יש לנו צס"ד רמז נחמד לכל האמור, שכן, הכי פורים נקרא על שם הפור, וכמו שנאמר במגילת אסתר (ג' ז') הפיל פור הוא הגורל לפני המון מיום ליום ומחודש לחודש שנים עשר הוא חדש אדר, ועוד כתיב (שם ט' כ"ו), על בן קראו לימים האלה פורים על שם הפור, והנה, תיבת פורים (ש"י) עולה בגימ' כמנין התיבות אהרן הבהן (ש"י), ושתי התיבות

הוא הגורל (כ"ו) עולים בגימ' כמנין אהרן (כ"ו), והוא פלא.

* * *

חודש אדר, על פי חכמי האמת, מכוון כנגד שבט נפתלי (פרי צדיק לר"ח אדר אות י"א ועוד בשם האר"י הק'), ובגמרא (מגילה דף י"ג ע"ב) מלאנו שהוא גם החודש של משה רבינו ע"ה ובחודש זה נולד וגם נפטר, והנה, הכי מידתו של משה הוא נצח וכנודע, ובספר מגיד מישרים (פרשת שמות מהדורא קמא אור ליום שבת י"ט טבת) מלאנו, שגם נפתלי הוא כנגד מידת הנצח, וכלשון הק', רצין לשמהו וכו' נפתלי רמז לנצח, והיינו דכתיב נפתולי אלקים נפתלתי, לשון שפע, דמתמן נגיד שפעאל, ע"כ, והנה, דבר זה יש לרמוז בצרכתו של משה לשבט נפתלי, וכמו שנאמר, נפתלי שבע רצון, שכן, שתי התיבות שבע רצון, עולים בגימ' כמנין תיבת נפתלי עם תיבת נצח (תש"ח).

והגדה, המשך הצרכה הוא, ומלא ברכת ה', ואכן, שלושה תיבות אלו עולים בגימ' (תשכ"ה) כמנין התיבות משנבנם אדר, והוא מלשון הגמרא במסכת תענית (דף כ"ט ע"א) משנבנם אדר מרבים בשמחה, ואכן, ימי חודש אדר הם ימי משתה ושמחה, וכמו שאמרו (עיין פרי צדיק לחודש אדר) בשם ספר יצירה, ש"י"ב החדשים הם כנגד י"ב כוחות הנפש, וחודש אדר הוא כנגד השחוק, וביארו בספרים הק', שהשמחה הוא בלב, ואילו השחוק הוא התגלות השמחה שבלב, ובאמת דבר זה לא הותר רק לעתיד, וכמו שלמדו זאת בגמרא (ברכות דף ל' ע"ב ועוד) ממה שנאמר (תהלים קכ"ו ע"ב) אז ימלא שחוק פינו, ואמרו שם שאף על פי כן היו החכמים שמחים ביותר כאשר הניחו תפלין, ואמרו אנא תפלין מנחנא,

אתיחדת ואתפרשת מסטרא אחרא וכל דינין מתעבדין מינה וכו', וכל שולטני רוגזין ומארי דלינא כלהו ערקין ואתעברו מינה.

והנה, המשך וסיוס ברבת נפתלי הוא, "ים ודרום ירשה", ומנין הגימ' של שלושה תיבות אלו (תהכ"א) עולים כמנין הגימ' של התיבות "שפע ברכה והצלחה" (תהכ"א), והוא כדכתיב ה"מגיד מישירים" הנזכרים בראש דברינו, וז"ל, "נפתלי רמז לנצח, והיינו לכתוב נפתולי אלקים נפתלתי, לשון שפע, למתמון נגיד שפעא", עכ"ל. ולא עוד, אלא שתיבות אלו, "שפע ברכה והצלחה", הם נוטריקון "שבו", ואכן, גם אבנו של נפתלי על החושן הוא "שבו", וכמו שכתוב (שמות ל"ט י"ג) "והפור השלישי לשם שבו ואחלמה".

והנה, מנין הגימ' של התיבות "ים ודרום ירשה" (תהכ"א), עולים גם כמנין הגימ' של התיבות שבתיש פרשת תרומה, "ויקחו לי תרומה" (תהכ"א), כי עיקר השפע הוא בזכות נתינת תרומה וצדקה, ונמצא אם כן, ששלושת התיבות "ויקחו לי תרומה" עולים בגימ' (תהכ"א) כמנין התיבות "שפע ברכה והצלחה" (תהכ"א), והוא, כמו שפירשו לדיקים על תיבת "ונתנו", שהיא נקראת משני הצדדים, וכדכתיב זקנינו בעל הספר הק' "נועם אלימלך" (פרשת פקודי), וז"ל, "גדולה מעשה הצדקה וכו', ואז העולם מלא ושבע כל טוב שפע וברכה ורחמים וחיים ובני ומוזני ושלוה עד אין קץ ותכלית וכו', וזה מרומז בפסוק 'ונתנו איש בופר נפשו', מילת 'ונתנו', האותיות למפרע הוא גם כן 'ונתנו', שעל ידי הצדקה בא צדקה לעולם", עכ"ל. וכן פסק הרמב"ם ז"ל (ספר זרעים הלכות מתנות עניים פ"י ה"ב), "לעולם אין אדם מעני מן הצדקה, ואין דבר רע ולא

והנה, תפלין אותיות נפתלי, והוא, משום שכתוב לצם היה אז חרדה של חרדת קודש, וכמו שאמרו שם בגמרא (בבב"ב דף ט"ו ע"ב) השתחוו לה' בהדרת קודש, אל תקרי בהדרת אלא בהדרת, ואכן, תיבת נפתלי עולה בגימ' (תהכ"ע) כמנין תיבת שמחה עם תיבת חרדה.

ובזה יבואר מה שכתבו עוד שם הרמב"ד ז"ל, שחלוקת י"ב כוחות הנפש ל"ב השבטים, אזי השחוק הוא לשבט נפתלי, וכמו שכתוב נפתלי שבע רצון ומלא ברכת ה', והוא כנגד יוס השבת קודש, וכמו שדרשו חז"ל (מדרש רבה בראשית י"א) על הפסוק ברכת ה' היא תעשיר (משלי י"ב) זו השבת, שנאמר (בראשית ג' ג') ויברך אלקים את יום השביעי, והמשך הכתוב הוא ולא יוסיף עצב עמה, וזוה מוזן מה שאמרו שם בגמרא על מי שהיה דח טובא, והרי בכל עצב יהיה מותר כתיב, והנה מרומז כאן כנ"ל, שכן, תיבת שמחה עולה בגימ' בחילוף א"ת ב"ש (ב"ש"ז' דהיינו ס"ב) כמנין עצב, והיינו, שבגלוי היו בשמחה ובלבס שמרו העלב, כדרכם של חסידים שאכלס בלבס ואלהתם בפניהם, והרי על השבת אמרו בספרי (בהעלותך ע"ז) וביום שמחתכם אלו השבתות.

וזוהו מה שנאמר ולא יוסיף עצב עמה, שהרי, מלאנו על עצב שהוא כינוי על היצר הרע, וכמו שדרשו חז"ל (תמורה דף ט"ז ע"א) על הפסוק (דברי הימים א' ד' י') לבלתי עצבי, שלא ישגבני יצר הרע מלשנות, והרי כבר אמרו חכמינו ז"ל שביום שבת קודש אין היצר הרע שולט, וכמו שאמרו בזוהר הק' (פרשת תרומה ח"ב דף קל"ה ע"א), במאמר שנהוג לאמרו בליל שבת קודש, רוא דשבת איהי שבת וכו', כל עייל שבתא איהי

היזק נגלל בשביל הדקה", עכ"ל. ולא עוד, אלא שמתעשר, וכמו שדרשו חז"ל (תענית 77 ט' ע"א) על הפסוק (דברים י"ד כ"ב) "עשר תעשר", "עשר בשביל שתתעשר".

ואכן, תיבת עשר בגימ' נפתלי, והרי כן נתכרך נפתלי שיהיה מלא ברכת ה', ומקרא מלא דיבר הכתוב להבין ולהשכיל מהו ברכת ה', והוא מה שנאמר בספר החכמה (משלי י' כ"ב) ברבת ה' היא תעשיר, ועל ידי שיקיים האדם מצוות מתנות לאביונים בימי הפורים כראוי, יזכה לעשות אותם ימי משהתה ושמהה כראוי, ועל כן, שלושת התיבות ויקחו לי תרומה עולים בגימ' (תהי"א) כמנין התיבות שמחת יום טוב.

* * *

בגמרא (מגילה 77 ט"ז ע"ב) דרשו על הפסוק במגילת אסתר (ט' ז') דברי שלום ואמת, מלמד שריכה שרטוט באמיתה של תורה, ע"כ, ועוד הוסיפו על דרשה זו בירושלמי בריש מסכת מגילה, ואמרו סס, נאמר כאן דברי שלום ואמת, ונאמר להלן (משלי כ"ג כ"ג) אמת קנה ואל תמכור, הרי היא באמיתה של תורה וכו', מה זה ניתנה לידרש אף זו ניתנה לידרש, ע"כ.

ולבאורה גמרא זו כריכה ביאור, שהרי כאן אנו לומדים מנין שניתנה מגילת אסתר להידרש, כלומר, שיש לנו הווה אמינא שמא מגילה זו אינה חשובה כתורה ממש, ולכן לא יהיה ניתן לדרוש ממנה דרשות של תורה, ואם כן כיצד שייך להביא ראייה לעצם שאלה זו, ולדרוש זאת מפסוק במגילת אסתר גופה, בה בשעה שעדיין איננו יודעים כלל שמגילה זו ניתנה להידרש,

ולריך עיון. וכבר העלינו על הכתב תמיהה זו בשנת תשנ"ו, בקובץ שמחת ירושלים על בירושלמי, עמוד רל"ג.

* * *

והקמות את המשכן במשפטו אשר הראית בהר (שמות כ"ו ז'), וכתב רש"י, הראית בהר, קודם לכן, שאני עתיד ללמדך ולהראותך סדר הקמתו, ומפרשי רש"י הוסיפו צביאור לצריו, שלכאורה קשה, והרי עתה עדיין לא הראה לו הקב"ה למשה את אופן הקמת המשכן, ועל כן היה ראוי לומר כמשפטו אשר תראה בהר, בלשון עתיד, ולכן פירש רש"י שאף על פי כן דיבר הכתוב בלשון עבר, משום שלאחר מכן, בעת הקמתו, יהיה זה אחר שכבר הראה לו בהר את מעשה המשכן, (עיון שפתי חכמים), אלא שעדיין תמוה קלת, שהרי סוף כל סוף, בעת הציווי כאן, עדיין לא הראה לו בהר הלכות ואופני מעשה המשכן.

ברם, במסכת מגילה (77 י"ט ע"ב) דרשו על הפסוק (דברים ט' י') ועליהם ככל הדברים אשר דבר ה' עמכם בהר, מלמד שהראהו הקב"ה למשה לקדוקי תורה, וקדוקי סופרים, ומה שהסופרים עתידין לחדש, ומאי ניהו מקרא מגילה, וכעין זה דרשו במסכת ברכות (77 ה' ע"א), על הפסוק (שמות כ"ד י"ב) ואתנה לך את לוחות האבן והתורה והמצוה אשר כתבתי להורותם, לוחות אלו עשרת הדברות, תורה זה מקרא, והמצוה זו משנה, אשר כתבתי אלו נביאים וכתובים, להורותם זה תלמוד, מלמד שכולם נתנו למשה בסיני, וכן אמרו בירושלמי (מסכת פאה פ"ב ה"ד וכן הוא במדקש רבה פרשת אחרי כ"ב א' ועוד), אפילו מה שתלמיד ותיק עתיד להורות לפני רבו,

כבר נאמר למושה בסיני, מה טעם, יש דבר שיאמר אדם ראה זה חדש הוא וגו', משיבו חזירו ואומר לו, כבר היה לעולמים.

ומעתה אם כן, נמצא, שבשעה שקבלו ישראל את התורה במעמד הר סיני, כבר קיבל משה רבינו ע"ה את כל חלקי התורה, שבכתב ושבדבור, ואף מה שעתידי להתחדש על ידי חכמי ישראל לדורותיהם, ועל פי זה מוצא הכל באר היטיב, שהרי הלכות מלאכת המשכן הם באמת מן הדברים אשר כבר הראית בהר, בלשון עבר, ואם כי את פרטיהם ודקדוקי הלכותיהם עדיין לא קיבל אז, אלא לאחר מכן, בארבעים הימים אשר עמד משה בהר לאחר מעמד הר סיני.

ונמצא, שהתיבות אשר הראית בהר, קאי על כל חלקי התורה, ועל כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש, ואפילו מקרא מגילה, וכנ"ל, והנה, בגמרא (מגילה 97 ט"ז ע"ב) ובירושלמי (ריש מסכת מגילה), לרשן על הפסוק (אסתר ט' ז') דברי שלום ואמת, שמגילת אסתר הרי היא באמיתה של תורה, ופירש רש"י, כספר תורה עלמנו, ומעתה ניתן לרמז כל זאת במקרא הנ"ל, והקמות את המשכן כמשפטו אשר הראית בהר, וכפירוש רש"י, שאני עתיד ללמדך ולהראותך, שכן, שתי התיבות הללו, הראית בהר (תתכ"ג), עולים בגימ' כמנין שתי תיבות אלו, שלום ואמת (תתכ"ג), ואשר הוא התואר והכינוי שניתן למגילת אסתר, וכנ"ל.

* * *

ז"ל (מגילה 97 ט"ז ע"ב), אמר רב יהודה, אורה זו תורה, וכן הוא אומר (משלי ו' כ"ג) כי נר מצוה ותורה אור, ופירש רש"י, אורה זו תורה, שגזר עליהן המן שלא יעסקו בתורה, עיי"ש, והנה, כשנלכף תיבת אורה לתיבת תורה, יעלה לנו התיבות אור התורה, והוא דומה יותר ללשון המוצא בפסוק הנ"ל, "ותורה אור", והנה, תיבת "אור" (ר"ז) עולה בגימ' "בהר" (ר"ז), ותיבת "התורה" (תרפ"ז) עולה "הראית" (תרפ"ז), ושניהם יחד, "הראית בהר" (תתכ"ג), עולים כתיבות "שלום ואמת" (תתכ"ג), וכתיבות "אור התורה" (תתכ"ג), וכנ"ל.

ומבל האמור למדנו רמז נפלא בס"ד על מהותה של קבלת התורה שהיתה אז, בימים ההם בזמן הזה, ועל עומק דברי חכמינו ז"ל שאמרו על כך, הדור קבלוה בימי אחישורוש, והוא, שהקב"ה הראה למשה בהר סיני את מגילת אסתר, הנקראת דברי שלום ואמת, ואשר תהיה באמיתה של תורה, וכפירוש רש"י, בספר תורה עלמנו, ושדבר זה יתגלה להם לישראל לאחר זמן רב, בימי הפורים, וזאת, על ידי שהמן הרשע יגזור עליהם שלא יעסקו בתורה, ואחר כן ישובו בתשובה, והקב"ה יעשה להם נס, ואז יקבלו עליהם מחדש את התורה מתוך אהבת הנס, ואזי יהיה להם ליהודים אורה זו תורה, ויתרבה להם על ידי זה אור התורה שבדבור, וכנ"ל.

* * *

ונשמע פתגם המלך אשר יעשה בבל מלכותו כי רבה היא וכל הנשים יתנו יקר לבעליהן למגדול ועד קמץ (אסתר א' כ'). הנה, כבר ידוע ומפורסם בני מדרשא מה שאמרו רבותינו ז"ל, על יום הפורים שהוא יום קבלת התורה

ואנב יש להוסיף רמז נחמד בתיבות אלו, הראית בהר, שכן, על הפסוק במגילת אסתר (ח' ט"ז) ליהודים היתה אורה ושמוחה ויששון ויקר, לרשן חכמינו

שבעל פה, וכמו שנתבאר למעלה בהרחבה בס"ד, שעל זה אמרו בגמרא (שבת 97 פ"ח ע"ב) הדר קבלוה בימי אחשורוש, עיין ס, ועוד נתבאר למעלה בהרחבה בס"ד, שהשורש והיסוד של התורה שבעל פה הוא אהרן הכהן ע"ה, ועיין סם במקור הדברים.

והנה, על הפסוק (שמות כ"ח ל"ה) "והיה על אהרן לשרת ונשמע קולו בבואו אל הקודש", כתב הבעל הטורים, "ונשמע, ג' במסורה, לין, ואידך, כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע, וכן, ונשמע פתגם המלך", והוא מבאר סם ברמיזא דחכמתא על מה ירמזון הדברים, עיי"ס. ונראה לבאר בס"ד באופן נוסף, ולאחר שנקדים כמה יסודות נפלאים בעזרת השי"ת, וזה ילא ראשונה, מה שמלאנו בספרי רבותינו הק', על התורה שבכתב שהיא נקראת זכר, ואילו התורה שבעל פה נקראת נקבה, והוא, משום שכל התורה שבעל פה מקורה בתורה שבכתב, והרי כלל ידוע יש לנו בענין זה, וכלשון הזהב של בעל הבלי יקר (בראשית א' ל"א), וז"ל, כל מה שברא הקב"ה בעולם הזה, יש כולם למיון הזכר והנקבה, כי כל זכר למיון אל המשפיע, וכל נקבה למיון אל המושפע, כנקבה המושפעת מן האיש, וכל הנבראים, יש כולם, כל אחד משפיע, ולכל אחד מושפע, עכ"ל, ומלאנו שכלל זה בא זכרו גם בס"ס, וכמו ששנינו במסכת סוכה (97 י"ב ע"ב), סככה בחיאים זכרים כשרה ובנקבות פסולה, ופירש רש"י ס, חיאים זכרים שתוחזים אותה בבית קיבול של החיאים הנקבות איש נקב בראשן והחז עשוי כמרעע ונכנס לתוך הנקב, עכ"ל, והרי לנו כנ"ל, שהמשפיע מכונה בסם זכר, ואילו המקבל מכונה בסם נקיבה.

ובן הוא גם בנידון לידן, שכן, התורה שבכתב היא צחי' משפיע לעומת

התורה שבעל פה שהיא צחי' מקבל, שהרי ליכא מידי בתורה שבעל פה ללא רמיזי בתורה שבכתב, ומעין זה הוא מה שאמרו בגמרא (תענית 97 ט' ע"א), יתיב רבי יוחנן וקא מתמה, אמר, מי איכא מידי דכתיבי בכתובי ללא רמיזי באורייתא, וזהו כבודה ויקרה של התורה שבכתב, כאשר אנו מחדשים ומוציאים בה רמיזים על כל דבר ודבר מן התורה שבעל פה, ועל כן אמרו במשנה (מסכת סוטה פ"ט מט"ו), משמת רבי עקיבא בטל כבוד התורה, ופירש רש"י (סם 97 מ"ט ע"א), שר' עקיבא דרש על כל קוץ וקוץ של כל אות, וזהו כבוד תורה גדול שאין בה דבר לבטלה, ע"כ.

ועוד יש לפרש, שהכבוד לתורה הוא בעלם הדבר שאנו מראים שאין אנו מחדשים כלום בתורה שבעל פה, אלא הכל כבר נמלא בתורה שבכתב, אם בפירוש או בדרך דרש או אפילו ברמז כל שהוא, ולכל פירוש או חידוש או הנהגה או כל דבר השייך בדרך כל שהוא לתורה, הרי איש לזה מקור בתורה שבכתב, וזו היא כבודה, באשר אנחנו מאמינים בני מאמינים, שכל התורה שבעל פה, הכל נמלא בתורה והכל כלול בתוך תיבות התורה שבכתב.

ובעתה נבוא אל הביאור בס"ד, ונשמע, היינו, שאמרו ישראל עתה, בימי הפורים, שוב שנית, נעשה ונשמע, על קבלת התורה שבעל פה, שעל זה אמרו בגמרא הדר קבלוה בימי אחשורוש, ואשר עיקרו ויסודו בקודש הוא בקולו של אהרן הבהן ע"ה, וכמו שנאמר עליו ונשמע קולו בבואו אל הקודש, והנה, המלך, היינו, התורה הק', כלומר, התורה שבכתב, ואם כן, פתגם המלך, היינו, פירוש התורה שבכתב, כלומר, התורה שבעל פה, שעיקרה היא פירושה של

התורה שבכתב. להיטו, שהם אמרו עתה נעשה ונשמע גם על התורה שבעל פה, והוא הנקרא מלכות, להיטו, תורה שבעל פה, וכמו שאמרו בספר תיקוני הזוהר הק' (דף י"ז, בתפילת פתח אליהו), מלכות, פה, תורה שבעל פה קרינו לה.

וזוהו, ונשמע פתגם המלך אשר יעשה בכל מלכותו, כלומר, שאנו מקבלים עלינו לשמוע לכל פירושי התורה שבכתב אשר מהם נולד ונעשה התורה שבעל פה הנקרא מלכות, להיטו, מלכותו של ה' יתברך נותן התורה, כי רבה היא, רבה היינו גדולה, כי התורה הק' גדולה כל כך, והרי על התורה שבעל פה נאמר (וי"א י"א ט'), ארובה מארץ מדה ורחבה מני ים. והוא מה שנאמר "ובל הנשים, כלומר, כל פרטי התורה שבעל פה, שהן צנחי' נקיבה וצנחי' מקבל, כנ"ל, "יתנו יקר" וכבוד "לבעליהן", כלומר, שיתנו את הכבוד ואת היקר אל בעליהן, להיטו, התורה שבכתב, שהיא צנחי' זכר וצנחי' משפיע, וכנ"ל. וזה, על ידי שאנו מראים ומודיעים שאין דבר שלא נמצא לו רמז בתורה, ושהכל כלול ונמלא בתורה שכתב, למגדול ועד קטן, כלומר, כמו שאמרו בגמרא (סוכה דף כ"ה ע"א), אמרו עליו על רבן יוחנן בן זכאי, שלא הניח מקרא ומשנה גמרא וכו' דבר גדול ודבר קטן, דבר גדול מעשה מרובה, דבר קטן הוויות דאביי ורבא, וכל אלו הדברים מן התורה שבעל פה, כולם נמלאים ורמוזים בתורה שבכתב, ועל כל זאת אנו אומרים עתה מחדש נעשה ונשמע.

* * *

בתבו רבותינו הקדושים, שיום הפורים, הוא יומו של שאול המלך,

ואמר הרה"ק רבי פינחס מקאריץ זי"ע, שלכן אין "פיוט" בצרכת "את צמח דוד" ב"קרוצץ" לפורים. ובספר "פני מנחם" מלאנו בלשון זה, "פורים יומא דשאול". ומעתה נראה להביא רמז נחמד בס"ד למנהגם של ישראל. שכן, אלל שאול המלך נאמר (שמואל א' י' כ"ב), "הנה הוא נחבא אל הבלים". וכבר כתבנו בדרך רמז, שעל כן באמת "נחבא" ונעלם שמו של שאול המלך מסדר היוחסין של בן בנו, מרדכי הצדיק, ושל נכדתו, אסתר המלכה, כי זה היה ראונו ומדתו של זקנים הגדול, שאול המלך.

ועוד יתכן לומר, שעל כן, מרדכי ואסתר, נכדיו של שאול, הם הם אשר נבחרו לתקן את הגזירה של "הסתר אסתיר פני ביום ההוא" (דברים ל"א י"ח), וכמבואר למעלה בס"ד. והוא מה שאמרו בגמרא (חולין דף קל"ט ע"ב), שצפסוק זה נרמז מעשה הנס של מגילת אסתר, ואמרו שם, "אמרי ליה פפונאי לרז מתנה, וכו', אסתר מן התורה מנין, ואנכי הסתר אסתיר", ופירש רש"י, "מנין למעשה אסתר, הסתר אסתיר, בימי אסתר יהיה הסתר פנים, ומלאוהו כרות רבות ורעות". ע"כ. ועתה, גם נסתר שמו של ראש המשפחה, ה"ה שאול המלך ע"ה, מסדר היוחסין שלהם, שנכתב ונסדר בספר של מרדכי ואסתר עלמס, צפסוקי מגילת אסתר, וכנ"ל.

ומעתה יש לומר בס"ד, שמסוס כך נוהגים להסתתר, ולכסות הפנים ביום הפורים. ולא עוד, אלא שיש להוסיף גם רמז נחמד, בדרך לחות, בס"ד. שכן, ששת התיבות הנזכרים, "ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא" (אלף ותל"ח), עולים בגימ' כמנין שלושת התיבות הללו, "מקור מנהג תחפושת" (אלף ותל"ח), חושבנא דלין כחושבנא דלין, והוא פלאי.